

แนวทางการจัดพื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาผู้พิการ ในหอสมุดกลาง
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Guidelines for Organizing Learning Areas for Students with
Disabilities in Central Library, Khon Kaen University

ประสิทธิ์ ประทุมรัตน์

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยขอนแก่น
e-mail: prasit_p@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์และความต้องการในการใช้พื้นที่เรียนรู้ของนักศึกษาผู้พิการในหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น และเพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการจัดพื้นที่เรียนรู้ในหอสมุดกลางให้แก่นักศึกษาผู้พิการ ประชากรคือ นักศึกษาผู้พิการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 30 คน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักศึกษาผู้พิการ 4 ประเภท คือ นักศึกษาผู้พิการทางสายตา นักศึกษาผู้พิการทางการได้ยิน นักศึกษาผู้พิการทางการเคลื่อนไหว และนักศึกษาออทิสติก รวมทั้งสิ้น 8 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ประสบการณ์ในการใช้พื้นที่เรียนรู้ในหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า นักศึกษาผู้พิการส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการใช้พื้นที่เรียนรู้ในหอสมุดกลางน้อยมากปีละ 1-2 ครั้ง โดยส่วนใหญ่จะมาใช้พื้นที่เรียนรู้ในหอสมุดกลางขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 เพื่อทำรายงานร่วมกับเพื่อนนักศึกษาปกติ รองลงมาคือ ยืมหนังสือ และเยี่ยมชมห้องสมุด ซึ่งปัญหาในการมาใช้พื้นที่เรียนรู้ภายในอาคารหอสมุดกลาง พบว่า นักศึกษาผู้พิการส่วนใหญ่จะมีปัญหาในการเดินทางมาหอสมุดกลางเนื่องจาก ระบบขนส่งมวลชนของมหาวิทยาลัยไม่เอื้อต่อการเดินทาง รองลงมาคือ สถานที่ภายนอกอาคารหอสมุดกลางไม่เอื้อต่อการเข้าถึงตัวอาคารหอสมุดกลาง สถานที่ภายในอาคารหอสมุดกลางไม่เอื้อต่อการเข้าถึงพื้นที่ให้บริการต่าง ๆ หอสมุดกลางไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นให้แก่ศึกษาผู้พิการ และเครื่องมือ/ อุปกรณ์ไม่เอื้อต่อการใช้งาน

2. ความต้องการใช้พื้นที่เรียนรู้ในหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า นักศึกษาผู้พิการส่วนใหญ่มีความต้องการใช้พื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาผู้พิการโดยเฉพาะมากที่สุด รองลงมาคือ ห้องศึกษาแบบเดี่ยว ห้องศึกษาแบบกลุ่ม พื้นที่เรียนรู้ร่วมกับนักศึกษาปกติ และพื้นที่สำหรับชมวีดิทัศน์

3. แนวทางในการจัดพื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาผู้พิการในหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาประสบการณ์และความต้องการของนักศึกษาผู้พิการ นำมาวิเคราะห์และกำหนดเป็นแนวทางในการจัดพื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาผู้พิการ ดังนี้ 1) พื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาผู้พิการ สถานที่ที่ตั้งควรอยู่ใกล้กับประตูทางเข้า-ออกห้องสมุดหรือบริเวณที่นักศึกษาผู้พิการสามารถเดินทางเข้า-ออกได้ด้วยความสะดวกและปลอดภัย สามารถใช้เสียงได้ มีที่บังตา รวมถึงมีสิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือ/ อุปกรณ์ 2) ห้องศึกษาแบบเดี่ยว ภายในห้องควรมีเครื่องคอมพิวเตอร์และชั้นวางหนังสือ และสามารถให้รถเข็นนั่ง (Wheelchair) เข้า-ออกได้สะดวก 3) ห้องศึกษาแบบกลุ่ม ควรมีจอภาพติดผนังและสามารถเชื่อมต่อกับเครื่องคอมพิวเตอร์ได้ 4) พื้นที่นั่งอ่านร่วมกับนักศึกษาปกติ ควรอยู่กระจายอยู่ทั่วอาคารของห้องสมุดและมีโต๊ะนั่งอ่านที่สามารถสอดรถเข็นนั่ง (Wheelchair) เข้าไปได้ 5) พื้นที่สำหรับชมวีดิทัศน์ ควรมีชุดเครื่องเสียงที่สามารถรับฟังภายในห้องได้ และมีหูฟังให้เลือกใช้ด้วย

คำสำคัญ:

พื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาพิการ, การจัดบริการห้องสมุดสำหรับนักศึกษาพิการ, นักศึกษาพิการ

Abstract

The purposes of this research were to study experience, problems and needs of the disabled students use learning area in the central library, Khon Kaen University. And to set guidelines for organizing the learning area in the Central Library for disabled students. The population is 30 disabled students. The sample for the study consisted of 8 disabled students. The tools for collecting data were semi-structured interview. Descriptive Analysis. The research results were summarized as follows:

1. Experience in using the learning area in the central library. The students with disabilities found that most of the students with disabilities had experience in using the library at least one to three times a year. Most of the disabled students used the learning area at the central library while studying. Year 1

2. The need to use the learning area in the central library. The students with disabilities found that most of the students with disabilities need Learning areas for students with disabilities. Single study room, Group study room, and Edutainment room.

3. Guidelines for organizing learning areas for disabled students in the central library, Khon Kaen University. Information obtained from the study of experience and needs of disabled students. Analyze and define a guideline for organizing learning areas for disabled students AS follows: 1) Learning Areas for

Disabled Students 2) Single study room 3) Group study room 4) Reading area with regular students and 5) Edutainment room.

Keywords:

Learning Area for Students with Disabilities, Library Services for Students with Disabilities, Students with Disabilities

บทนำ

มหาวิทยาลัยในประเทศไทยเปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่คนพิการได้เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยเพิ่มมากขึ้นโดยตลอด (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558) ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าที่สำคัญของนักศึกษาทุกคน รวมถึงนักศึกษาผู้พิการด้วย นักศึกษาผู้พิการมีความจำเป็นต้องใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในการศึกษาค้นคว้าเหมือนกับนักศึกษาปกติเช่นกัน แต่ด้วยความบกพร่องจึงทำให้นักศึกษาผู้พิการมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงและใช้บริการห้องสมุดบางอย่างที่จัดให้กับนักศึกษาปกติ ดังนั้นเป้าหมายของห้องสมุดจึงไม่ใช่ทำอะไรให้นักศึกษาผู้พิการสามารถใช้บริการห้องสมุดได้ แต่เป็นเรื่องที่ห้องสมุดจะทำอะไรเพื่อให้นักศึกษาทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้บริการห้องสมุดได้ด้วยความสะดวกเท่าเทียมกันให้ได้มากที่สุด

พื้นที่เรียนรู้ภายในอาคารห้องสมุดเป็นอีกหนึ่งบริการที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่งในประเทศไทยจัดให้บริการแก่นักศึกษา พื้นที่เรียนรู้ภายในอาคารห้องสมุดส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อให้บริการใช้งานของนักศึกษาผู้พิการตั้งแต่เริ่มแรก ความบกพร่องทำให้นักศึกษาผู้พิการมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าใช้งานพื้นที่เรียนรู้ดังกล่าว ดังนั้นห้องสมุดจึงพึงให้ความสำคัญและจัดพื้นที่เรียนรู้ภายในอาคารห้องสมุดให้เอื้อต่อการเข้าถึงและใช้งานของนักศึกษาผู้พิการด้วย และเมื่อนักศึกษาผู้พิการสามารถเข้าใช้พื้นที่เรียนรู้ภายในอาคารห้องสมุดได้ด้วยความสะดวกและปลอดภัยแล้ว ถือเป็นโอกาสอันดีที่บุคลากรห้องสมุดจะได้เรียนรู้การให้บริการร่วมกัน ได้รับทราบถึงความต้องการของนักศึกษาผู้พิการ และพัฒนาบริการห้องสมุดสำหรับนักศึกษาผู้พิการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อส่งมอบประสบการณ์ที่ดีในการใช้ห้องสมุดให้แก่นักศึกษาผู้พิการต่อไป เป็นการสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างห้องสมุดกับนักศึกษาผู้พิการ ทำให้เกิดความผูกพัน มีการบอกต่อและกลับมาใช้บริการห้องสมุดเป็นประจำ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประสบการณ์ และความต้องการในการใช้พื้นที่เรียนรู้ในหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น ของนักศึกษาผู้พิการ
2. เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการจัดพื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาผู้พิการในหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาประสบการณ์ และความต้องการของนักศึกษาผู้พิการ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก
3. วิเคราะห์ข้อมูล และกำหนด “ร่างแนวทางการจัดพื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาผู้พิการ

ในหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น”

4. จัดพื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาผู้พิการตามความพร้อมของหอสมุดกลาง และให้นักศึกษาผู้พิการมาทดลองใช้บริการ รับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะ

5. ยืนยัน “ร่างแนวทางการจัดพื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาผู้พิการในหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น” โดยใช้วิธีการอ้างอิงจากผู้เชี่ยวชาญ และตัวแทนนักศึกษาผู้พิการ

สรุปผล อภิปรายผล ข้อเสนอแนะและการนำไปใช้ประโยชน์

คนพิการเมื่อเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยก็มีความจำเป็นต้องใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในการศึกษา ค้นคว้า เหมือนกับนักศึกษาปกติเช่นกัน แต่ด้วยความบกพร่องจึงทำให้นักศึกษาผู้พิการมีปัญหาและอุปสรรคในการใช้บริการห้องสมุด โดยเฉพาะพื้นที่เรียนรู้ในห้องสมุด ดังนั้นการจัดพื้นที่เรียนรู้ในห้องสมุดสำหรับนักศึกษาผู้พิการ จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความบกพร่องของนักศึกษาผู้พิการ และประสบการณ์ในการใช้บริการเป็นสำคัญ การจัดพื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาผู้พิการจึงเป็นการเตรียมพื้นที่ รวมถึงเครื่องมือ/ อุปกรณ์ เพื่อเอื้อให้นักศึกษาผู้พิการสามารถเข้าถึงและใช้บริการพื้นที่เรียนรู้ในห้องสมุดได้

การจัดพื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาผู้พิการในห้องสมุดนั้น ห้องสมุดสามารถดำเนินการได้ทันทีตามศักยภาพของห้องสมุดแต่ละแห่ง โดยอาจจะเริ่มต้นจากการจัดมุมหรือพื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาผู้พิการในห้องสมุด เพื่อให้นักศึกษาผู้พิการสามารถเข้าใช้บริการได้ตลอดเวลาเมื่อเดินทางมาห้องสมุด พื้นที่เรียนรู้ดังกล่าวนอกจากจะเป็นสถานที่ภายในอาคารห้องสมุดที่นักศึกษาผู้พิการจะได้ใช้ในการศึกษาค้นคว้าแล้ว พื้นที่ดังกล่าวยังเป็นจุดนัดพบที่นักศึกษาผู้พิการใช้ในการพบปะกับเพื่อนนักศึกษาปกติ รวมถึงนักศึกษาผู้พิการต่างคณะอีกด้วย ดังนั้นถ้าห้องสมุดให้ความสำคัญและจัดพื้นที่เรียนรู้ภายในอาคารห้องสมุดที่เอื้อต่อการเข้าถึงของนักศึกษาผู้พิการ นักศึกษาผู้พิการจะเกิดความรู้สึกที่ดีและมาใช้บริการห้องสมุดเป็นประจำ บุคลากรห้องสมุดจะได้เรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการให้บริการแก่นักศึกษาผู้พิการร่วมกัน ซึ่งถือเป็นโอกาสและความท้าทายของห้องสมุดในการพัฒนาบริการห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพสำหรับผู้ใช้บริการทุกกลุ่ม รวมถึงกลุ่มนักศึกษาผู้พิการต่อไป

การนำไปใช้ประโยชน์

ผลจากการศึกษานี้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ดังนี้

1. ใช้เป็นแนวทางในการจัดพื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาผู้พิการในหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดพื้นที่เรียนรู้สำหรับนักศึกษาผู้พิการในอาคารห้องสมุดได้

รายการอ้างอิง

- จง บุญประชา. (2540). *การออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพในห้องเรียนสำหรับคนตาบอด* *ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน, บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- นวลน้อย บุญวงษ์ และนันท์ นิยมทรัพย์. (2543). *รายงานผลการวิจัย. แนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมภายในอาคารเพื่อคนพิการ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552. (2552, 8 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 45-47.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550. (2550, 18 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 8-24.
- พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551. (2551, 27 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 1-13.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. (2550, 24 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 1-127.
- สมาน ลอยฟ้า, ศิลา นวลศรีทอง, วันวิสาข์ นัยเนตร, จินห์จุฑา เชียงใหม่, ระพีพัฒน์ กองรักษา และจิตติ เนติรังษีวัชร. (2557). การจัดให้บริการของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สำหรับนักศึกษาผู้พิการ. *วารสารสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 32(3), 19-35.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558). *การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- โสมรัมย์ วิจิตร, อารีย์ ชื่นวัฒนา และอรทัย วาริสะอาด. (2553). การดำเนินงานห้องสมุดสำหรับผู้พิการทางสายตา: 4 กรณีศึกษา. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว*, 3(1), 53-69.
- Allabarton, Rosie. (2018). *The UX Design Process: An Actionable Guide To Your First Job In UX*. Retrieved from <http://blog.careerfoundry.com/ux-design/the-ux-design-process-an-actionable-guide-to-your-first-job-in-ux>
- Carter, C. J. (2004). Providing services for students with disabilities in an academic library. *Education Libraries*, 27(2), 13-18.
- Irvall, B., & Nielsen, G. S., (2005). *Access to Libraries for Persons with Disabilities: Checklist*. The Hague, Netherlands: IFLA.
- Rohrer, C. (2014). *When to use Which User-Experience Research Methods*. Retrieved from <https://www.nngroup.com/articles/which-ux-research-methods/>
- Wikipedia. (2018). *User experience*. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/User_experience